

РОЛЬ ВИХОВАТЕЛЯ У ВІДТВОРЕННІ РУХІВ ДІТЬМИ ТРЕТЬОГО РОКУ ЖИТТЯ В УМОВАХ ЗДО

Васильєва Світлана Андріївна,
канд. пед. наук,
Інститут проблем виховання НАПН України,
старший науковий співробітник,
лабораторія дошкільної освіти і виховання,
м. Київ, Україна,
vasilievasa@i.ua

Вступ. Формування ключової для дошкільної освіти – рухової компетентності у дитини дошкільного віку (Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (2021)), передбачає створення умов для максимальної активізації рухової діяльності, пізнання рухів, реалізації потреб дитини під час такої діяльності; створення безпечного рухового середовища (предметного, природного, соціального); системного формування особистого рухового досвіду дитини; формування ставлення до власних рухів, здатності скористатися умінням здійснити рух у різних життєвих ситуаціях, які можуть бути адекватними віку дітей, формування дитини, як особистості, яка активно рухається, обирає та використовує рухи самостійно.

Освітній процес для дитини третього року життя має різні види діяльності, зокрема рухову діяльність, до якої входить система рухових дій, що забезпечують взаємодію дитини з оточуючим середовищем. Для формування системи рухових дій у дитини третього року життя під час адаптаційного етапу (вересень) поряд із традиційними змістом та методикою навчання рухів дітей, вихователю необхідно виважено вибирати способи спілкування, що забезпечують зоровий та слуховий контакти одночасно, сприяють тому, щоб дитина почула прохання педагога повторити за нею рух, виконати його – здійснити рухову дію, впізнати рух, опираючись на власний руховий досвід.

Руховий досвід дитини третього року життя замалий, щоб забезпечити власну потребу у русі. Поряд із цим потреба рухатись залишається провідною разом із потребами у спілкуванні, визнанні дорослим, діях з предметами.

Перебуваючи у закладі дошкільної освіти, дитина демонструє нам власні рухи, а педагоги мають можливість зорієнтувати її у вірному виконанні. Водночас у дітей виявлено не сформовану потребу рухатись, підміну рухів іншими, менш активними діями; переважає гіподинамія на шляху до (із) ЗДО, в домашніх умовах. Такі чинники сприяють неточності виконання рухів, невпевненості та відсутності вибору здійснення руху під час прохання вихователя, спілкування із ним.

Мета роботи. Уточнити роль вихователя у відтворенні рухів дітьми третього року життя.

Матеріали і методи. Застосовано бібліографічний метод задля уточнення змісту та структури категорій: відтворення, оригінал, рух, рухова дія, рухи-копії, які ввійшли до провідних у дослідженні проблеми рухового розвитку у дітей раннього віку (С. Васильєва, 2019). Методи аналізу та синтезу використано з метою визначення способів, які забезпечують руховий розвиток дітей третього року життя. Рухи-копії як спосіб відтворення руху, що відповідає оригіналу, наданого вихователем, уведено до освітнього процесу дітей раннього віку в Житомирських ЗДО. Серію рухів-копій, які знайомлять дітей із основними рухами (ходьба, біг, рівновага, лазіння (під (в) лізання, стрибки, метання (підготовчі вправи) на основі раніше засвоєних рухів, процесом їх відтворення, апробовано у 2021 році.

Результати та обговорення. Результати дослідження дозволяють вести мову про те, що розвиток основних рухів у дітей третього року життя пов'язаний із розвитком психічних процесів, їх показниками, як от: якість, інтенсивність, тривалість відчуттів; виділення сприйманого об'єкта серед інших, наявність досвіду сприймання руху, осмислене сприймання руху (напрям, швидкість руху); бажання рухатись, потреба в рухах, прояви емоцій; інтенсивність, стійкість, тривалість прояву переживання; ставлення дитини до власного руху; прагнення дитини діяти, артикуляція рухів (коли слово випереджає дію), здатність затримувати власні дії, які досліджуємо.

Роль вихователя вбачаємо у доцільному виборі та використанні в освітньому процесі рухів-копій, як способів, які уможливають відтворення руху дітьми третього року життя в умовах ЗДО. Вихователь створює рухове середовище, яке сприятиме розгортанню рухів-копій, здійснює чіткий та методично вірний показ руху, який є основою для процесу відтворення. Відтворення, як дія та її результат за значенням відтворювати, розглядається вихователем як *три дії*, які педагог просить виконати по черзі, звертаючись до дітей під час спілкування (слово вихователя є умовним агентом). Перша дія – звернення до дітей із проханням *повторити* рух, який вихователь продемонструвала; друга дія – *передайте* (покажіть) рух, після якого вихователь може скористатись прийомами (уточнення, нагадування, повторний показ); третя дія – *пригадайте* рух з метою відновлення у пам'яті та продемонструйте (покажіть) його. Такі дії слід розподілити упродовж дня, коли дитина перебуває в ЗДО. Наприклад, зранку зосередити увагу дітей на повторенні руху за показом вихователя, під час прогулянки у першу половину дня звернутись до дітей із проханням показати саме той рух, про який вели мову зранку, після сну пригадати рух та продемонструвати його.

Виявлено, що рухи-копії продовжують формувати вміння дитини ходити у власному темпі, чергувати ходьбу та повзання, лазіння по драбині, метання м'ячів та інші основні рухи. Рух-копія, виконаний окремо, без сюжету та ігрової вправи, на кілька хвилин (до 3-х) зосереджує погляд дитини на русі дорослого, його проханні повторити цей рух. Варто до рухів-копій залучати дітей за умови перебування їх у позитивному настрої, прояву потреби у русі, чути слово педагога, бачити його підтримку, увагу саме до цієї дитини. Процес адаптації передбачає налаштування між педагогом та дитиною такого індивідуального спілкування, коли дитина починає довіряти вихователю, прислуховуватись до його слів, поглядів, прохань. Використання вихователем предмета, як подразника, змістовного наповнювача для відтворення руху-копії, збагачує процес відтворення руху, наповнює змістом оригінал, що надає

вихователь, спонукає дитину до дії з предметом, розширюючи її руховий досвід.

Основні рухи є життєво необхідними для дитини з огляду на їх використання у різних видах діяльності. Маючи динамічний характер, вони цілісно впливають на організм дитини, сприяють її руховому розвитку та збереженню здоров'я.

Основні рухи розподіляються на циклічні та ациклічні. Циклічні рухи легко засвоюються та автоматизуються, що пов'язано із чергуванням рухів та м'язовими відчуттям, сприйманням, їх повторенням. Рухи ациклічного типу не мають повторних циклів (метання, стрибки). Кожен такий рух має в собі послідовність рухливих фаз. При їх виконанні необхідна більша координація рухів, зосередженість та вольові зусилля.

Для здійснення основних рухів є усталені механізми, однак для дітей третього року життя вони індивідуальні. Пояснення, демонстрація рухів, демонстрація рухів з іграшками (керівництво рухами іграшки) вихователем інформують дитину про такі механізми, наповнюють та розширюють її досвід здійснення та використання рухів.

Для ходьби (циклічний рух): голову і тулуб тримати прямо, винести вперед ліву ногу (права залишається на підлозі), поставити на підлогу ліву ногу, опора двома ногами; винести вперед праву ногу, ліва спирається на підлогу; ставимо на підлогу праву ногу, опора обома ногами. Рухи рук суголосні із рухами ніг. Права нога виноситься вперед одночасно із лівою рукою і навпаки, ліва нога – з правою рукою. Для бігу (рух циклічного типу): праву руку виносити вперед одночасно з лівою ногою (в напрямку до плеча), і, навпаки, ліву руку – з правою ногою. Ставити ногу з п'ятки з перекатом на стопу і переходом на носок. Тулуб і голову злегка нахилити, дивитись вперед. Ознакою бігу є фаза польоту – тулуб злегка нахилено вперед, голова при піднята, руки зігнуті в ліктях, рухи рук і ніг суголосні. Для лазіння (циклічний рух): почергові рухи руками та ногами з моментом опори кожної ноги на щаблі драбини і затримка обох ніг на ній. Приставний крок змінюється на почерговий

(по похилій драбині, по вертикальній драбині). Для стрибків (рух ациклічного типу): складається із трьох фаз (підготовча – розмах та присідання; основної – відштовхування і політ; заключної – приземлення). Діти третього року життя підстрибують на місці, зістрибують з висоти не більше 15-20 см., із приземленням майже на всю стопу, стрибають у довжину із місця на відстань від 10 см. і більше. Для рівноваги: тулуб тримати прямо, голову не опускати та дивитись на іграшку, яка лежить на стільчику на відстані 1-1,5 м. від посібника по якому йде дитина, вільно балансує руками. Для метання (рух ациклічного типу) – підготовчі вправи (катання, кидання, ловлення): для енергійного відштовхування від себе м'яча або кульки пальцями кисті руки потрібно взяти м'яча в руку, розвернути руку із м'ячем до іграшки та виштовхнути м'яча із руки; або навпаки – сховати м'яча в руці, виштовхнути м'яча з руки, відкривши її. Підкидання м'яча та ловіння його обома руками: тримати м'яча обома руками, опущеними вниз, кинути його вгору над головою та намагатися зловити м'яча обома руками, злегка витягнувши руки та тримаючи долоні у вигляді «човника». Покрокове виконання руху із демонстрацією та поясненням дозволяють дітям розуміти, яким чином вони можуть його відтворити.

Висновки. Вихователь безпосередньо організує рухи-копії як спосіб відтворення руху; здійснює чітку, методично вірну демонстрацію оригіналу, як основи для відтворення руху, супроводжуючи словом, прийомами; створює рухове середовище разом із дітьми в якому розгортає три дії (повторення, передачу (показ), пригадування руху; обирає доцільний час в режимі дня для відтворення руху; обирає предмети, керуючись потребою дитини в даний час; підтримує емоційну позитивну налаштованість дітей на відтворення руху та здійснення власного руху.

Література.

Академічний тлумачний словник української мови. 26.01.2021р. Взято з <http://sum.in.ua/s/orghanizovuvaty>
Васильєва, С.А. (2019). Понятійне поле дослідження проблеми рухового розвитку дітей третього року життя. *Теоретико-методичні проблеми виховання дітей і молоді. Збірник наукових праць. Київ: Інститут проблем виховання НАПН України, вип. 23. Кн. 1.*
Методичні рекомендації до Базового компонента дошкільної освіти (Державного стандарту дошкільної освіти) (2021) (07.05.2021). Взято з

<https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/605/0be/86b/6050be86b4f68482865820.pdf>